

Advies sociale basis Kampen

Terugblik op de effectiviteit van de beleidsmaatregelen

Sociale Basis en advies voor de toekomst

“ ...waar waarde wordt vernauwd tot financiële opbrengsten, is een gesprek nodig over effecten die niet in geld zijn uit te drukken. Ook die moeten hun plek hebben in de besluitvorming.

”^[1]

---

1 Van den Berg, Donker en Tuentjer, De waarde van de pedagogische basis, 2023, p16.

1 Terugblik op effectiviteit beleidsmaatregelen sociale basis

Gevraagd is te onderzoeken en helpen duiden op welke wijze de interventies voortkomend uit de huidige beleidsmaatregelen hebben bijgedragen aan de gestelde doelen uit het beleids- en uitvoeringsplan Sociale Basis gemeente Kampen 2021/2022.

Op basis van gesprekken met belanghebbenden binnen de gemeente^[2] en maatschappelijke organisaties^[3], documentenanalyse^[4] en eerder onderzoek geven wij onze reflecties op de bijdragen die de beleidsmaatregelen hebben geleverd aan een sterkere sociale basis in Kampen. Daarnaast gaan wij kort in op de wijze waarop aannemelijk en soms zelfs wetenschappelijk onderbouwd is dat 'sterkere sociale basis' door kan werken in het dempen van huidige en met name toekomstige zorgkosten.

Gezien de doorlooptijd (medio december 2024 tot eind januari 2025) moet dit stuk gezien worden als een quickscan.

De focus ligt in deze quickscan op de activiteiten^[5] die mogelijk zijn gemaakt door de subsidieregeling 'Versterken sociale basis'. Wetende dat deze subsidieregeling en de doelen waar de subsidiabele activiteiten aan bijdragen slechts een (klein) onderdeel zijn van de bredere sociale basis binnen het gehele sociale domein. Binnen het sociaal domein in Kampen lopen op dit moment tal van andere ontwikkelingen^[6] die ook van invloed kunnen zijn op de beleidsdoelen zoals omschreven in het beleidsplan sociale basis. De subsidieregeling geeft echter focus en afbakening en is een

-
- 2 Gesproken is met accounthouders, programmamanager sociaal domein, afdelingshoofd beleid sociaal domein, de gemeentelijke kerngroep sociale basis, portefeuillehouders Jeugd, onderwijs, zorg en Gezondheid en Sociale basis.
  - 3 WijZ, SambiQ, NPV in een-op-een gesprek. WijZ, Humanitas en het 8e-werk tijdens een bijeenkomst om tussentijdse bevindingen te toetsen.
  - 4 Beleidsstukken, subsidieregelingen, -aanvragen en -verantwoordingsrapportages.
  - 5 'Activiteiten' gebruiken we om het geheel van interventies, concepten, aanbod, activiteiten, te omschrijven die kunnen vallen onder de subsidie.
  - 6 Bijvoorbeeld de Meerjarenstrategie Sociaal Domein, het vormen van een 'stevig lokaal team' op jeugd.

concrete manier waarop de gemeente Kampen invloed uit kan oefenen op (partijen actief in) de sociale basis. De sociale basis als geheel bestaat namelijk uit veel meer dan waar de gemeente via financiering of anderszins invloed op uitoefent.

1.1. De subsidieregeling maakt belangrijke dingen mogelijk

Het 'Uitvoeringsplan Versterken Sociale basis' omschrijft de doelen in de sociale basis als volgt:

We werken aan een (vernieuwde) inrichting van de sociale basis zodat:

- in de gemeente Kampen een sterke sociale basis ontstaat;
- die instroom in maatwerkvoorzieningen kan voorkomen of beperken;
- en uitstroom hieruit kan bevorderen.

In het uitvoeringsplan zijn deze doelen vertaald naar drie grote opgaven^[7] met een groot aantal 'maatschappelijke resultaten' waar alle subsidiabele activiteiten aan bij moeten dragen. (Zie artikel 5 van 'de Subsidieregeling versterken sociale basis gemeente Kampen 2024' voor de gehele lijst). Aandachtspunt is hier dat het een lange lijst is met veel en andersoortige beoogde resultaten, waarvan een deel een maatschappelijk resultaat genoemd kan worden en een deel niet.

De activiteiten zijn heel divers en de soorten resultaten die activiteiten behalen en waar activiteiten aan bijdragen en voor wie ze dat doen zijn ook verschillend. Hierdoor is er niet zomaar een 'optelsom' te maken van de maatschappelijke waarde van het geheel.

1.1.1. De activiteiten dragen inderdaad bij aan wat gevraagd wordt...

Uit de verantwoordingsrapportages komt het beeld naar voren dat de activiteiten inderdaad bijdragen aan de resultaten waar zij zich op richten. Uiteraard gaan dingen soms moeizaam, komen initiatieven soms langzamer van de grond dan verwacht, en doen soms minder mensen mee dan aanvankelijk gehoopt. Maar dit geldt voor alle activiteiten in de sociale basis (en vaak ook breder dan dat). Dat is niet uniek aan gemeente Kampen of de partijen die zich hier inzetten.

-
- 7 De maatschappelijke opgaven Jeugd, Structurele Ondersteuning of Samenwerken in de Wijk.

De gesprekken met de accounthouders versterken dit beeld. Zij geven aan dat **zij echt ervaren dat duidelijk is dat en op welke manier de activiteiten bijdragen aan de gewenste resultaten** door de combinatie van de verantwoordingsrapportages, de accountgesprekken die zij met hun organisaties voeren, soms aangevuld met bezoeken aan activiteiten.. Waarbij het dus ook helder is wanneer er soms onvoldoende wordt bijgedragen aan de resultaten, want uiteraard komt dit ook soms voor.

De ervaringen van de accounthouders in Kampen komen grotendeels overeen met de ervaringen van beleidsmedewerkers in anderen gemeenten, gevraagd naar hoe zij de bijdrage van de sociale basis aan het dempen van maatwerkvoorzieningen zien.^[8]

De accounthouders geven ook aan dat zeker in de sociale basis sommige initiatieven, vaak sterk rustend op vrijwillige inzet van inwoners (al dan niet met ondersteuning van betaalde krachten), tijd nodig hebben om zich te ontwikkelen en groeien. Continuïteit in personen en voorspelbare financiering zijn hier helpend in.

Hier ter illustratie slechts enkele voorbeelden uit Kampen van waar activiteiten aan bijdragen, voorzien van extra toelichting waarbij wij de koppeling leggen met wat we al weten uit de wetenschap:

“ *[Het] voordeel van de **Noodopvang in Kampen** is dat dakloze mensen die er geplaatst worden uit Kampen of omgeving komen, en vanuit de Noodopvang contact kunnen onderhouden met hun sociaal netwerk. Ook kunnen mensen gewoon naar hun werk blijven gaan en kunnen kinderen op dezelfde school blijven. Deze continuïteit van contacten en dagactiviteiten wordt gestimuleerd door de hulpverleners.* ”^[9]

Wat het op lange termijn (zelfs intergenerationeel!) voor gezinnen en kinderen betekent is, dat zij vast kunnen houden aan 'normale' onderdelen van hun leven en dat is niet in geld uit te drukken. En die waarde is gigantisch. Het past daarnaast heel erg binnen het gedachtengoed van normaliseren. Juist die 'normale' onderdelen van het leven en de sociale steun die mensen daaruit kunnen putten zijn onvervangbaar (en kosten niks extra).

8 Britt, Kwakernaak, Van de Werfhorst, De sociale basis en de houdbaarheid van de Wmo, 2024, p33.

9 JAARVERANTWOORDING 2023 Sociale basis Buurthuiskamer Kampen Noodopvang Kampen Leger des Heils W&G Noordoost, p11.

Financiën op koers (FINOK) is een mooie samenwerking tussen de Sociaal Raadslieden van de Kern, Humanitas, de Gemeente Kampen, het BAD en andere partners in de stad om te zoeken naar een zo effectief en efficiënt mogelijke werkwijze voor de ondersteuning van inwoners bij financiële vraagstukken.

“ *We verhogen de financiële zelfredzaamheid van inwoners van Kampen en werken daarmee met name preventief. Als FINOK zou ophouden te bestaan, zouden veel inwoners in de financiële problemen komen, al was het maar omdat niet iedereen formele brieven kan lezen of voldoende taalvaardig/digitaal vaardig is.*^[10] *In 2023 zijn er 1.364 gesprekken gevoerd op de locaties.* ”^[11]

We weten uit onderzoek dat investeren in financiële hulpverlening niet alleen loont voor de inwoners die er gebruik van maken, maar ook de maatschappij als geheel: 'Elke geïnvesteerde euro in financiële hulpverlening levert de maatschappij tot 2 euro op'^[12] Investeren in FINOK stimuleert dus niet alleen samenwerking binnen de sociale basis^[13] het dempt ook toekomstige publieke uitgaven.

Preventief inzetten op financiële weerbaarheid past ook goed bij de Opgave Jeugd van de gemeente. Zo schrijft het NIBUD over de invloed hiervan op jongvolwassenen:

“ *Bijna 20% van de jongeren in de leeftijd van 18 tot en met 24 jaar heeft een betalingsachterstand. Een op de vijf heeft zelfs schulden van € 2.500 of meer. Deze jongeren hebben vaak last van stress, slapeloosheid en spanningen. Dit kan zelfs tot fysieke gezondheidsproblemen leiden. De jongeren halen bovendien minder vaak hun schooldiploma, raken sneller in de criminaliteit en hebben ook op latere leeftijd vaak financiële of andere problemen.* ”^[14]

10 Subsidieaanvraag Versterken sociale basis Kampen 2025, p72.

11 Jaarrapportage 2023 De Kern, p11.

12 Fink-Jensen et al. Meetbare en merkbare waarde van financiële hulpverlening: een nieuw perspectief, Brede effecten van financiële hulpverlening voor hulpvrager, schuldeiser en maatschappij (2022) p64.

13 Het 'Uitvoeringsplan Versterken Sociale Basis 17 augustus 2021' omschrijft het versterken van de sociale basis als 'overzicht en inzicht creëren (...) en 'verbinding: betere samenwerking'.

14 <https://www.nibud.nl/onderzoeksrapporten/rapport-geldstress-bij-jongeren-2022/>

Ook hier blijkt het belang van deze inspanningen en hun (in)directe invloed op toekomstige maatschappelijke kosten.

Eenzaamheid: er gebeurt veel in Kampen binnen de sociale basis in het tegengaan van eenzaamheid. Zowel in de preventieve sfeer: de kans verminderen dat mensen (later) eenzaam worden door stimuleren van sociale verbinding, als meer gericht op groepen mensen die (een grotere kans hebben op) eenzaam worden. We weten dat eenzaamheid en sociaal isolement slecht is voor de gezondheid: *'Chronische eenzaamheid kan leiden tot depressie, alcoholverslaving, hart- en vaatziekten, slaapproblemen en vroegtijdig overlijden.'*^[15] Alleen daarom al is het investeren in deze activiteiten waardevol. Waarbij het wel belangrijk is onderscheid te maken tussen de meer preventieve activiteiten (ontmoeting stimuleren en hiermee de kans op eenzaamheid en sociaal isolement laten afnemen)^[16] en de gerichte interventies (helpen van mensen die eenzaam zijn).

Mooi neveneffect is dat het deelnemen aan laagdrempelige activiteiten de stap voor mensen kleiner maakt om zich vervolgens ook in te zetten binnen deze activiteiten. De kans wordt vergroot van 'deelnemer' naar 'vrijwillige inzet' en '(mede-)organisator'. Dit draagt weer bij aan gevoel van eigenwaarde en agency, maar ook zingeving. Allemaal dingen die de gezondheid positief beïnvloeden en waarmee je de kans op toekomstige zorguitgaven verkleint.^[17]

“ **Home-Start** is een programma dat zich richt op gezinnen met kinderen tot en met 6 jaar en dat wetenschappelijk bewezen effectief is. Het doel van Home-start is om preventief op te treden en gezinnen te ondersteunen bij het opvoeden van hun kinderen. (...). Een vrijwilliger met ervaring in het opvoeden van kinderen bezoekt het gezin een dagdeel per week om ondersteuning te bieden. Het programma streeft ernaar om de opvoedcompetenties van ouders te vergroten, praktische en emotionele steun te bieden en de relatie tussen ouders en kinderen te verbeteren. ”^[18]

---

15 <https://www.movisie.nl/publicatie/dossier-wat-werkt-aanpak-eenzaamheid>

16 'Kleine sociale interacties blijken een belangrijke bijdrage te leveren aan meer onderlinge verbondenheid en een thuisgevoel voor mensen' <https://www.movisie.nl/artikel/wat-betekenen-korte-alledaagse-sociale-interacties-voor-ons-welbevinden>

17 Britt, Van den Bosch, et al, De sociale basis versterken, investeren in de toekomst, Verandertheorie en bouwstenen voor overheden en maatschappelijke partners (2024)

18 Veerkracht en hoop, jaarverslag Humanitas 2022, p15

Dit helpt in het vergroten van de kans dat er minder Jeugdhulpuitgaven nodig zijn in de toekomst en past goed bij de bouwsteen 'normaliseren':

“ *Het gevoel van zelfvertrouwen en welbevinden bij ouders stijgt door positieve bekrachtiging in hun omgeving, en daarmee stijgt ook hun gevoel van opvoedcompetentie. Dit heeft als resultaat dat het opvoedgedrag van ouders positiever en effectiever wordt. Als gevolg hiervan verbetert het gedrag van kinderen. Het effectonderzoek naar Home-Start bewijst de geldigheid van dit interventiemodel voor gezinnen met kinderen van 0 tot en met 6 jaar. In de praktijk blijkt dat Home-Start ook als positief en werkzaam ervaren wordt door gezinnen met oudere kinderen.* ”^[19]

Welzijn op Recept in gemeente Kampen wordt ook gefinancierd vanuit de subsidieregeling. De werkwijze Welzijn op Recept is opgenomen als een van de cases in het SEOR-onderzoek^[20] waaruit blijkt 'dat de brutobaten [van investeringen in het sociaal werk] gemiddeld een factor 1,6 hoger liggen dan de kosten.'^[21] Daarnaast is het opgenomen in de 'Databank Effectieve sociale interventies', beheerd door Movisie.

1.1.2. ...en we weten dat wat gevraagd wordt waardevol is, ook in het dempen van zorgkosten!

Uit tal van onderzoeken weten we dat het ontbreken van wat we in afgelopen jaren 'een sociale basis' zijn gaan noemen, op korte maar zeker ook op langere termijn slecht is voor het welzijn van mensen en hiermee tot hogere zorgkosten leidt.^[22] Waar beleidsmaatregelen zich richten op het versterken of in stand houden van 'de sociale basis' als geheel, dit waardevol is. Ook voor het dempen van zorgkosten.

---

19 <https://www.home-start.nl/model-en-onderzoek-home-start>

20 <https://welzijnoprecept.nl/meerwaarde-welzijn-op-recept-voor-de-gemeente/>

21 Dekker et al. Meta-Analyse Businesscases Sociaal Werk, 2021.

22 Twee recente publicaties bevatten overzichten en bronvermelding hiervan: Britt, Kwakernaak, Van de Werfhorst, De sociale basis en de houdbaarheid van de Wmo, 2024. En: Britt et al, De sociale basis versterken, investeren in de toekomst, Verandertheorie en bouwstenen voor overheden en maatschappelijke partners (2024).

Tegelijkertijd is het *per soort* interventie afhankelijk in hoeverre aannemelijk te maken is, wat de relatie is tussen een activiteit in de sociale basis en het dempen van zorgkosten. Een goed werkende interventie waarbij vrijwillige buddy's gekoppeld worden aan cliënten die individuele begeleiding krijgen zal dit zelf kunnen aantonen op verschillende manieren.

Veel indirecter is bijvoorbeeld een inwoner voor wie meedoen in de maatschappij niet vanzelfsprekend is, en wiens vrijwilligerswerk vrijwel het enig sociaal contact is dat die heeft. Hierdoor heeft hij minder kans op ernstige eenzaamheid. Bewezen is dat ernstige eenzaamheid slecht is voor de gezondheid. We weten dat slechte gezondheid tot hogere zorgkosten leidt. Bijkomend effect is dat die inwoners door diens vrijwillige inzet ook de verenigingen ondersteunt. Hij maakt hiermee weer meedoen voor anderen mogelijk. In dit voorbeeld is dus niet direct 'te bewijzen' wat het effect is. Maar wij weten zeker *dat* er positieve effecten zijn.

Dat het voor de ene soort interventie makkelijker is om met minder stappen (de grotere kans op) het dempen van zorgkosten te laten zien, betekent niet dat de ene interventie meer waard is dan de ander.

Om te kunnen komen tot betekenisvolle verantwoording in de sociale basis (en dit geldt in wezen ook voor het sociaal domein als geheel) is het cruciaal te erkennen dat wat passende verantwoording is, afhankelijk is van de soort activiteit.^[23] **Je mag van de meeste activiteiten niet verwachten dat zij kunnen 'bewijzen' hoe groot hun bijdrage is aan bijvoorbeeld het dempen van zorgkosten.**

Hiermee willen wij absoluut niet de indruk wekken dat werken vanuit goede bedoeling alleen genoeg is. Er is voldoende kennis (zowel ervaringskennis, professionele kennis als wetenschappelijke kennis) om te onderbouwen waarom het aannemelijk is dat een bepaalde activiteit, als je het op een bepaalde manier uitvoert, een grotere kans heeft op effecten. Beide punten worden beaamd door de voorzitter van de erkenningscommissie sociale interventies, Nadja Jungmann. Het is volgens haar 'een illusie om te denken dat we alle interventies in het sociaal domein naar het niveau "effectief"^[24] [kunnen] tillen. Eigenlijk zouden [we] moeten zeggen: "we willen alleen interventies die ten minste goed beschreven zijn."

Wij werken suggesties hoe dit te doen verder uit in hoofdstuk 2.

23 Alnoor Ebrahim, 'Measuring social change, Performance and Accountability in a Complex World' (2019).

24 De databank effectieve sociale interventies hanteert zelf drie niveaus in de beoordeling: 1) goed beschreven, 2) goed onderbouwd en 3) effectief.

De publicatie 'De sociale basis en de houdbaarheid van de Wmo' vat het als volgt samen:

“...het is bewezen is dat ontmoeting en positieve sociale verbindingen inderdaad positieve gezondheidseffecten hebben^[25] (om er maar één voorbeeld te noemen). Dus als gemeenten investeren^[26] in ontmoeting dan draagt dit potentieel positief bij aan tal van vlakken. (Sommige daarvan leiden wellicht tot een afname aan maatwerk, sommige misschien tot eerder signaleren, et cetera). Zo zijn er ook verschillende onderzoeken die de financiële waarde van sociaal werk laten zien^[27] (een belangrijk onderdeel van de institutionele sociale basis). Ook zijn er veel verschillende onderzoeken die de waarde van mantelzorg laten zien.^[28] Het passend ondersteunen van mantelzorgers draagt bij aan die waarde. De vraag is hier eerder 'waarom zouden medewerkers telkens op zoek moeten naar onderbouwing dat investeringen in de sociale basis waardevol zijn?'^[29]”

Het frustrerende voor beleidsmakers en bestuurders is dat op gemeentelijk en landelijk niveau, de cliëntenaantallen en uitgaven aan maatwerkvoorzieningen (in de Jeugdwet of Wmo) of zorgkosten in het algemeen, niet als indicator geschikt zijn om de effecten van 'een sterke sociale basis' te volgen:

“Heb reële verwachtingen van wat de sociale basis aan 'tegenkracht' kan bieden aan andere ontwikkelingen. De sociale basis en uitgaven daaraan, hebben effect. Maar er zijn andere ontwikkelingen die van grotere invloed zijn op de uitgaven aan Wmo-maatwerkvoorzieningen. Respecteer daarom de complexiteit van de causale verbanden tussen de sociale basis en uitgaven Wmo-maatwerkvoorzieningen. Er zijn vele beïnvloedende factoren.”^[30]

25 De Lange, et al. (2021). De waarde van preventie in een veranderend sociaal domein.

26 We bedoelen hiermee als gemeenten investeren in ontmoeting die op passende wijze wordt georganiseerd of gefaciliteerd. Ook bewezen effectieve interventies kunnen verkeerd uitgevoerd worden. Het investeren via middelen is dus een noodzakelijke maar niet voldoende voorwaarde. Het is belangrijk dat de inspanning vervolgens goed wordt uitgevoerd, op basis van wetenschappelijke, praktijk- en ervaringskennis.

27 Cigarbox (2023). Impact sociaal werk in de wijk, Analyse opgave, investering en impact sociaal werk in vier wijken. En Dekker et al. (2020). Meta-analyse businesscases sociaal werk.

28 Den Blanken, et al. (2021). De maatschappelijke waarde van mantelzorg, Een maatschappelijke kostenbatenanalyse.

29 Britt, Kwakernaak, Van de Werfhorst, De sociale basis en de houdbaarheid van de Wmo, 2024, p35.

30 Britt, Kwakernaak, Van de Werfhorst, De sociale basis en de houdbaarheid van de Wmo, 2024, p33.

De financiële schaarste in het sociaal domein is niet het enige aandachtspunt nu en in de toekomst: ook **personele schaarste is een groot aandachtspunt**. Uit recent scenario-onderzoek van bureau ABF blijkt dat een grotere inzet op sociaal werk de krapte op de arbeidsmarkt verkleint.^[31]

“ *Bij het expertscenario is een bandbreedte berekend: gemiddeld zijn er bij een extra inzet van ongeveer 4.500 sociaal werkers 16.500 minder zorgmedewerkers nodig in 2033. Met deze factor van 1 op ruim 3,5 draagt sociaal werk ook echt bij aan het verminderen van het enorme personeelstekort.* ”^[32]

Professionals in het sociaal en medisch domein kunnen niet transformeren als er niet een stevige sociale basis is. Eerste- en tweedelijns professionals (lokale teams, ambulante begeleiders, huisartsen, basis-ggz professionals etc.) hebben een sterke sociale basis nodig om hun werk te kunnen doen. Er ligt op al deze professies een enorme druk, zowel qua financiën als qua personele beschikbaarheid. Zij krijgen vanuit rijk, gemeenten en verzekeraars de opdracht om steeds kritischer te zijn op wie individuele ondersteuning of voorzieningen krijgt, en wat er beter ‘opgevangen’ kan worden in de sociale en pedagogische basis. Zij kampen echter landelijk nu al met wachtlijsten voor ondersteuning vanuit vrijwilligers op veel onderwerpen. En om bijvoorbeeld outreachend te kunnen werken zijn er netwerken en sleutelfiguren binnen wijken en gemeenschappen nodig waar deze hulpverleners bekend mee zijn en een relatie mee hebben.

Ook hier werken investeringen in een sterke sociale basis dus indirect door in het dempen van zorgkosten.

Ook ‘normaliseren’ kan niet zonder investeren in de sociale basis. Een van de bouwstenen uit het beleidsplan Sociale basis Kampen is ‘normaliseren’.^[33] Het niet alleen accepteren dat er diversiteit is, maar er ook daadwerkelijk voor zorgen dat mensen die niet voldoen aan ‘de norm’ ook mee kunnen doen, vraagt iets van individuele inwoners, verenigingen, buurten. (En overigens ook iets van werkgevers, het onderwijs, en tal van andere formele partijen). Het actief toewerken naar een inclusievere maatschappij is iets waar sociaal werkers en *community builders* zich voor kunnen en moeten inzetten. Zij kunnen bij verenigingen en binnen accommodaties hierin ondersteunen. Het gebeurt, net als veel dingen, niet vanzelf, en het is ook niet iets wat individuele professionele hulpverleners kunnen realiseren.

Ook voor de jeugd (en hiermee de volwassenen van de toekomst) is investeren in de sociale basis belangrijk. Veel onderzoeken over de sociale basis richten zich met name op (jong)volwassenen. Maar ook de waarde van preventieve activiteiten gericht op (jonge) kinderen zijn onderzocht. Dit is relevant in het kader van de opgave jeugd waar de subsidieregeling zich op richt.

Onderzoek van bureau DSP naar de waarde van (vrijwillige en professioneel) jongerenwerk en kinderwerk laat zien dat:

“ *Het vrijwillig kinder- en jongerenwerk belangrijke functies vervult voor kinderen en jongeren: lekker buiten spelen, samen plezier maken en sociale vaardigheden ontwikkelen. **Activiteiten die een bron van ontspanning en veerkracht vormen. Minimaal 50% van alle kinderen en jongeren tussen de 4 en 25 jaar hebben daar veel baat bij.** Bovendien is het vrijwillige jeugd en jongerenwerk in grote mate complementair aan het professionele kinder- en jongerenwerk dat zich naast de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en jongeren sterker richt op het voorkomen van bepaalde problemen.* ”^[34]

31 Hannah Begemann, Annelies Veen, Inzetten op de potentie van sociaal werk – alternatieve scenario’s (2024), p5.

32 <https://www.sociaalwerk nederland.nl/actueel/nieuws/13440-onderzoek-een-extra-sociaal-werker-scheelt-3-5-zorgmedewerkers> geraadpleegd op 20-12-24

33 Aandachtspunt voor de toekomst is wellicht dat het beleidsconcept normaliseren niet echt is uitgewerkt. Het lijkt in het beleidsplan 2021/2022 gelijk te worden geschakeld met ‘de inclusieve maatschappij’.

34 Crabbendam & Van Dijk, Vrijwillig kinder- en jongerenwerk in Nederland, p37-38

Ook het NJi laat dit mooi zien:

“ **Een investering in de pedagogische basis^[35] heeft duurzame waarde gedurende het leven van het kind en jongere (...). Vaak zijn de afzonderlijke effecten van investeringen in die ontwikkeling [van het kind] in eerste instantie niet heel groot, maar bij elkaar kunnen ze wel degelijk impact hebben. Dat komt ook doordat ze zichzelf en elkaar over tijd versterken. Zo lieten de studies naar voorschoolse educatie zien dat vaardigheden die op vroege leeftijd zijn aangeleerd een leven lang kunnen bijdragen aan positieve effecten, bijvoorbeeld op schoolprestaties. Bovendien zijn interventies in de pedagogische basis vaak laagdrempelig in te zetten, zonder hoge kosten. Investeren in de pedagogische basis is vaak goedkoper dan wachten tot het probleem zich aandient en ingrijpen meer moeite en geld kost. Kortom, investeringen in de pedagogische basis verdienen zich dus terug, op de lange termijn en op verschillende levensdomeinen.** ”^[36]

Tot slot zit de meerwaarde van de sociale basis soms in de hele basale dingen: zoals mensen uitnodigen om meer te bewegen (wat eerder plaatsvindt door ontmoeting stimuleren). Zo blijkt uit recente onderzoek van het RIVM 'dat jaarlijks 8.500 mensen overlijden omdat ze (veel) te weinig sporten en bewegen.'^[37]

Juist om de (maatschappelijke meerwaarde van) de sociale basis beter te borgen (ook in financieel onzekere tijden) komt de roep van verschillende kanten om een minimumniveau vast te leggen in de wet. Zo schrijft de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd onder andere hierover 'Leg noodzaak en minimumniveau aan basisvoorzieningen vast in de wet'.^[38] En 'roept [de commissie] gemeenten op om het aanvullende budget dat volgens het meerjarig financieel kader voor de jaren 2026 tot en met 2028 beschikbaar komt, te benutten ter versterking van de sociale basis.'^[39]

---

35 De pedagogische basis is het onderdeel van de sociale basis dat zich richt op opgroeien en opvoeden.

36 Van den Berg, Donker en Tuentjer, De waarde van de pedagogische basis, 2023, p16.

37 Hommes en Zuidervaart, 'De beweegcrisis leidt tot 8500 doden per jaar', Trouw, 17 januari 2025.

38 Groeipijn, Advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd, 2025, p4.

39 Groeipijn, Advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd, 2025, p8.

Ook pleiten expertcommissies voor de Samenwerking sociaal en medisch domein 'voor een Sociale Basis Garantie: een garantiestelling ten aanzien van een duurzame sociale basisinfrastructuur.'^[40] Op dit moment is die landelijke norm er (nog) niet, waarmee deze belangrijke taak bij de gemeenteraad ligt.

Concluderend

Het blijvend (financieel) ondersteunen van activiteiten en accommodaties die bijdragen aan de gewenste resultaten uit het beleidsplan helpt. De activiteiten, *mits goed uitgevoerd*, vergroten de kans dat inwoners elkaar ontmoeten (om naar elkaar om te willen zien, moet je elkaar eerst kennen). Dat inwoners meedoen. Dat inwoners hiermee merken dat ze betekenisvol zijn voor een ander. Dat inwoners hiermee positieve voorbeelden zijn voor elkaar. Enzovoorts. Hiermee wordt de kans ook daadwerkelijk vergroot dat inwoners meer naar elkaar omzien. Waarbij de kans op het indirecte effect (dempen van zorgkosten) ook groter wordt. Deze kansen moeten blijvend vergroot worden, want het gebeurt niet vanzelf.

En dit alles kan plaatsvinden in tal van settingen: een buurthuis, een sportveld, een inloopvoorziening, de eigen straat of buurt. Waarbij betaalde krachten en vrijwillige inzet niet elkaars concurrenten zijn, maar elkaar kunnen versterken. Beiden zijn nodig.

“ *Het versterken van de sociale basis vraagt (...) structurele en integrale inzet. Het werken aan een sterke(re) sociale basis vraagt bovendien dat we haar niet als een last maar als een investering in de toekomst zien.* ”^[41]

---

40 Hilhorst & Van den Wijngaart, Samenwerking sociaal en medisch domein Een verkenning, 2024.

41 Britt et al, De sociale basis versterken, investeren in de toekomst, Verandertheorie en bouwstenen voor overheden en maatschappelijke partners (2024), p6.

1.2. De middelen hiervoor lijken misschien groot, maar in verhouding tot Wmo en Jeugd zijn ze klein

Investerings in preventie lijken soms groot. Maar zijn ze dat ook? Dat valt in verhouding mee.

1.2.1. Investerings zijn relatief laag en verdienen zich relatief makkelijk terug

Een activiteit in de sociale basis verdient zich vaak al terug als bij wijze van spreken 1 op de 10 bezoekers daadwerkelijk alle effecten ervaart.

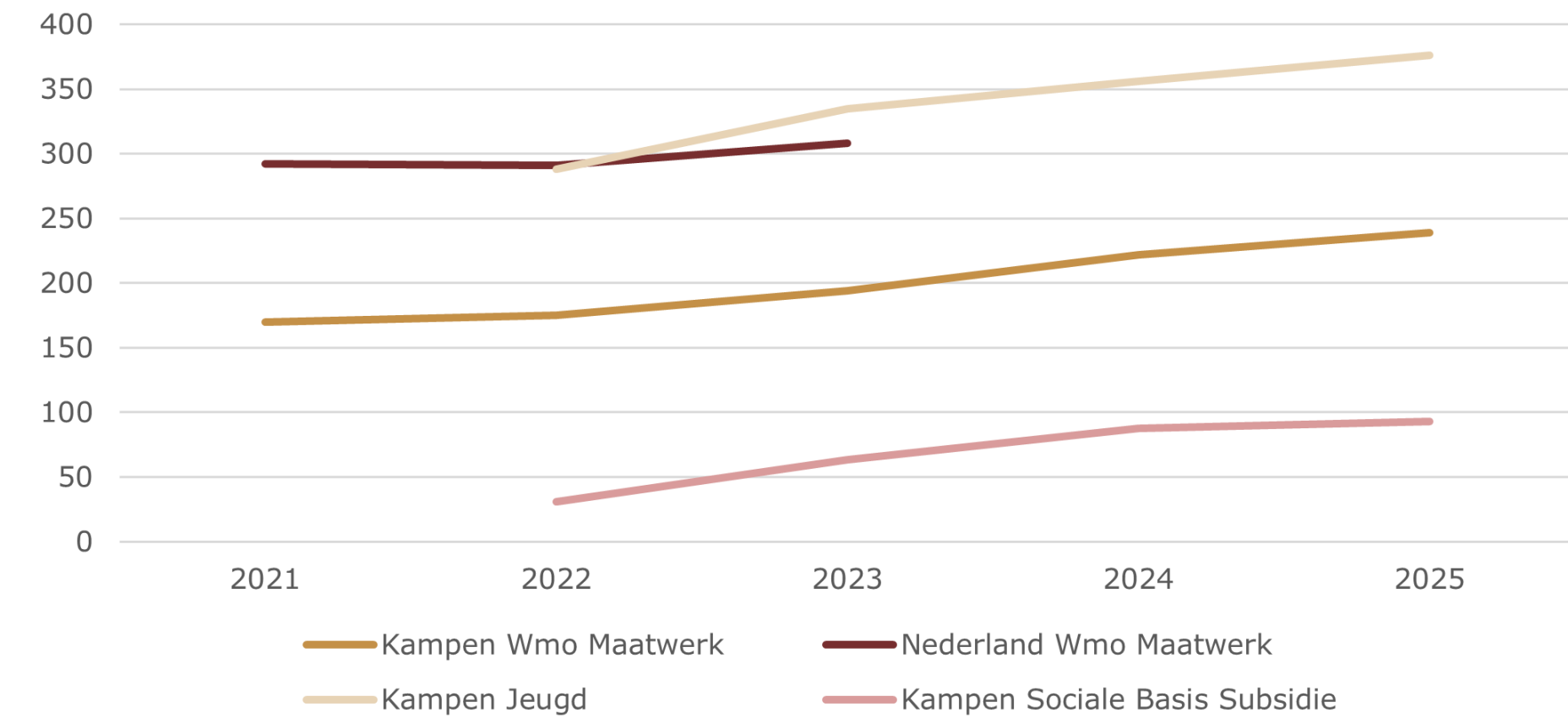
De bedragen gemoeid met de investering staan vaak niet in verhouding tot individuele ondersteuning vanuit een zorgprofessional.

Nu vallen niet alle 'baten' in de vorm van toekomstige gedempte zorgkosten, binnen het gemeentelijk domein. Dat weten we maar dat maakt het niet minder nodig of waardevol. Immers: ook andere zorgdomeinen staan onder druk. Als Wmo en Jeugd 'de beweging naar voren' maken, komt veel terecht in 'de sociale basis'. Als het zorgdomein 'de beweging naar voren' maakt, dan komt er veel terecht in de Wmo en Jeugdwet. Dus indirect is het ook voor de gemeente (en haar inwoners) positief als instroom in het zorgdomein gedempt wordt.

1.2.2. In verhouding tot Wmo en Jeugd zijn ze laag

We zien dat de beschikbare bedragen voor de subsidieregeling versterken sociale basis wat gestegen is door de jaren heen. De gemiddelde uitgaven aan de Wmo per inwoner in Nederland liggen hoger en stijgen ook. De uitgaven aan de Wmo in Kampen liggen onder het Nederlandse gemiddelde en liggen ook hoger per inwoner dan de uitgaven aan de sociale basis. De uitgaven aan Jeugd in Kampen liggen (met in 2025 gemiddeld € 376 per inwoner) hoger dan de Wmo (€ 204 per inwoner) en de sociale basis (€ 93 per inwoner) samen.

Figuur 1. Indicatie van uitgaven Wmo, Jeugd en sociale basis per inwoner

- I. 'Kampen Wmo Maatwerk' 2021, 2022, 2023: CBS - Gemeentelijke uitgaven Wmo-maatwerkvoorzieningen. 2024: Prognose, eigen gemeentelijke data. 2025: Begroting, eigen gemeentelijke data
- II. 'Nederland Wmo Maatwerk': CBS - Gemeentelijke uitgaven Wmo-maatwerkvoorzieningen. Cijfers voor 2024 nog niet bekend. Een deel van het verschil tussen Kampen en het landelijk gemiddelde ligt mogelijk in de taken die voor Kampen belegd zijn bij centrumgemeente Zwolle.
- III. 'Kampen Jeugd': 2021, 2022, 2023 eigen gemeentelijke data, uitgaven. 2024: prognose. 2025: begroting, eigen gemeentelijke data.
- IV. Voor het berekenen van het bedrag per inwoner zijn inwonersaantallen per gemeente van het CBS gebruikt. Voor 2025 is het inwoneraantal gebruikt van 01-01-2024.

Recente onderzoek van de bureaus Cebeon en Lysias stelt verder dat de uitgaven van gemeente Kampen aan jeugdzorg relatief laag zijn in verhouding tot de door hen gekozen referentiegemeenten. Als mogelijke verklaring schrijven zij:

“ *Uit het verdiepende gesprek kwam naar voren dat een deel van de verklaring voor deze lage netto lasten van Kampen mogelijk ligt in de basisvoorzieningen zoals: 1. de lichte jeugdondersteuning dichtbij huis, 2. een kansrijke start, 3. opvoedondersteuning m.b.v. vrijwilligers, 4. verslavingspreventie, 5. trainingen voor kinderen met lichte angstklachten, 6. het jongerenwerk dat wijkgericht en in de scholen actief jongeren opzoekt, 7. de Wachtverzachter. (...) Verder speelt mogelijk ook de kracht van de maatschappelijke samenhang binnen de gemeente een belangrijke rol zoals te vinden in kerken, gemeenschappen en (sport)verenigingen.* ”^[42]

Met andere woorden: grotendeels de sociale basis.

1.3. Wat gaat goed en wat kan beter in Kampen

We weten dus dat de subsidieregeling het goed mogelijk maakt dat verschillende (soorten) partijen zich in kunnen zetten voor de benoemde maatschappelijke resultaten. We weten dat de benoemde maatschappelijke resultaten van waarde zijn, ook voor het (weliswaar vaak indirect) bijdragen aan het dempen van toekomstige zorgkosten. En we weten dat de middelen die hiermee gemoeid zijn, in verhouding tot andere posten op het sociaal domein relatief klein zijn.

Maar wat gaat er nu goed in Kampen op dit onderwerp, en wat kan er beter?

1.3.1. Wat gaat goed?

Hier sommen wij beknopt een aantal observaties op van dingen die goed gaan in Kampen op dit vlak (zonder de pretentie volledig zijn):

- Het eerder genoemd punt dat de accounthouders ervaren goed zicht te hebben dat en op welke manier de activiteiten bijdragen aan de gewenste resultaten.
- De vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties die wij spraken voor dit stuk zijn lovend over de gemeente en hun accounthouders, de inhoudelijke betrokkenheid van de gemeente, de ruimte die ze krijgen, ende oprechte wil om samen het goede te doen.
- Grotere partijen geven aan veelvuldig contact te hebben met gemeentelijke contactpersonen, met elkaar meedenken en signalen uitwisselen. Dingen die volgens hen horen bij een goede relatie. Accounthouders die met vragen naar de organisaties komen 'hoe kunnen we dit vraagstuk aanpakken' en ook meedenken met de organisaties 'hoe kunnen we dit mogelijk maken'.
- De gemeente nodigt partijen uit om mee te denken met vraagstukken, zo ervaren de organisaties.
- Het gevoel leeft bij de gesproken organisaties dat de gemeente ook echt input van organisaties en uitvoerende professionals gebruikt in hun beleid.
- De gemeente ziet maatschappelijke organisaties als een manier om te weten wat er speelt in de samenleving, zo komt in meerdere gesprekken naar voren.
- Aantal organisaties noemt dat de gemeente ook ruimte geeft aan initiatieven / concepten om zich te ontwikkelen, fouten te maken en hiervan te leren.
- Er is een behoefte om van elkaar te leren, zowel accounthouders onderling als tussen gemeente en organisaties als tussen organisaties.
- Er is behoefte om samen een beter beeld te krijgen wat iedereen doet, en hoe partijen kennis kunnen uitwisselen, wat de kern is van wat ze doen, en hoe dat zich tot elkaar verhoudt (minder dubbel werk, iedereen doet waar die het beste in is, en zicht op hiaten).

42 Cebeon & Lysias, 'Gemeente Kampen, Toekomstbestendig meerjarig financieel perspectief, Willen en kunnen: begroting en ambities gespiegeld aan externe referenties, Concept eindrapport' (2025) P41

1.3.2. Wat kan (nog) beter

Hier gevn wij enkele korte reflecties op punten die ruimte voor verbetering hebben, maar die niet geheel passen in het kader voor toekomstige monitoren en leren.

Ambities en maatschappelijke resultaten die daaraan bijdragen concreter formuleren.

Concreter omschrijven wat de ambities zijn van gemeente Kampen en waar dus de inzet aan bij moet dragen. Hoe concreter je bent, hoe makkelijker het is om je hierop te richten. (Meer hierover in hoofdstuk 2).

Hoe concreter je de ambities en maatschappelijke resultaten hebt verwoord, hoe makkelijker het is om te beoordelen wat er aan bijdraagt en wat minder. Dat betekent dat het ook nodig is om concreter uit te werken wat bijvoorbeeld bedoeld wordt met 'versterken van de sociale basis'.

Zorg dat de maatschappelijke resultaten die je benoemt, ook écht maatschappelijke resultaten zijn. Dat bijvoorbeeld een initiatief gebruik maakt van vrijwilligers, betekent nog niet daarmee dat het automatisch en voldoende bijdraagt aan beoogde maatschappelijke resultaten. In de huidige lijst 'maatschappelijke resultaten' staan dingen die meer 'een gewenste eigenschap van een interventie' zijn, dan een maatschappelijk resultaat.

In de gesprekken met de organisaties en gemeente blijkt dat de huidige 'maatschappelijke resultaten' weinig richting geven voor organisaties, ze geven vooral ruimte. En deze ruimte hoeft absoluut niet erg te zijn. Maar als een sterkere focus is gewenst vanuit de gemeente, dan is een concretere ambitie nodig.

Dit raakt ook aan het volgend punt: Een belangrijk deel van de institutionele sociale basis bestaat uit professionele aanpakken *die de uitkomsten in grote mate in handen leggen van de gemeenschap*. Denk aan opbouwwerk, bijvoorbeeld uitgewerkt in de aanpak Asset-Based Community Development (ABCD), ter ondersteuning en ontwikkeling van de gemeenschappelijke sociale basis. Betaalde krachten gaan naast bewoners staan om hen te ondersteunen in wat zij willen en ondernemen. Idealiter is er vanuit de instituties geen inhoudelijke sturing. De effecten van zo'n aanpak zijn dan ook niet te voorspellen, afgezien van algemene hoofddoelen als gemeenschapsversterking.

Je moet ze ook niet willen voorspellen; het gaat om faciliteren en 'laten ontstaan' en niet om het behalen van vooraf bepaalde resultaten.^[43]

Dit betekent niet dat deze professionele partijen mee hoeven te gaan in *alle* ideeën van inwoners. Hier is een afweging in te maken, maar om deze afweging te kunnen maken, zijn de concretere ambities en maatschappelijke resultaten helpend.

Continuïteit

Continuïteit is helpend op meerdere niveaus.^[44] Voor nu focussen wij op de (vaak groter dan nodige) administratielast die jaarlijkse aanvragen en verantwoordingen met zich meebrengen.

- Wij adviseren om onderscheid te maken naar langlopende relaties met een aantal formele organisaties die als strategische partner optreden. Hier kunnen langlopende subsidies gebruikt worden (of een andere inkoopvorm). Dit maakt het mogelijk voor organisaties om te investeren in innovatie. Maar het maakt ook mogelijk dat medewerkers van die organisaties kunnen investeren in de interpersoonlijke relaties in de wijken en kernen waar zij werken.
- Houd daarnaast ruimte voor het stimuleren en mogelijk maken van activiteiten en initiatieven (zowel van formele als informele partijen) die korter lopen of die een (eenmalige) stimulans nodig hebben.
- Er is daarnaast een grijs gebied van (soorten) activiteiten die niet eenmalig zijn, maar waarvan het ook niet logisch is om ze op te nemen in de langjarige subsidie met de strategische partners. Hier zijn tussenvormen voor mogelijk.

Tot slot raden wij in het kader van continuïteit aan de focus op 'uniek' los te laten (bijvoorbeeld in artikel 7.2 i in de subsidieregeling). Het is zeker goed om in afstemming te voorkomen dat dingen dubbelop gebeuren. Maar voor sommige dingen is 'meer' ook gewoon 'meer' (en wenselijk). Soms is meer van iets wat goed werkt (en juist heel gewoon kan zijn) en wat niet specifiek bij één partij of initiatiefnemer toebehoort ook helpend in het bereiken van meer verschillende mensen en het vergroten van het effect.

43 Kwakernaak en Deuten, 'Cijfers en de sociale basis, Een verkenning naar de mogelijkheden van kwantificeren en moneteriseren in de sociale basis', 2023, p27.

44 (Dis)continuïteit manifesteert zich op drie op elkaar inwerkende niveaus: (1) beleidsmatig, (2) organisatorisch en (3) relationeel. Zie Engbersen, Jansen & Janssens, Het geheim van de lange relatie, Continuïteit als voorwaarde voor een effectief sociaal domein, 2022.

Minder 'maatwerk-/ individuele voorzieningen' is vooral te realiseren in de Wmo en Jeugdwet zelf (en minder in de sociale basis)

Investerings in de sociale basis zijn indirect (en soms ook direct) van invloed op de instroom in individuele Wmo- en Jeugdwetvoorzieningen.

Een directere invloed op het gebruik van individuele voorzieningen vanuit de Wmo en Jeugdwet is te vinden in het anders werken in de Wmo en jeugdhulp en de beweging naar stevige lokale teams. Er wordt landelijk veel (wellicht te veel?) verwacht van de laagdrempelige steun die deze teams zelf zullen bieden (zonder beschikking). Meer hulp wordt dan beschikkingsvrij of beschikkingsarm geboden. Door het inrichten van lokale teams die zelf hulp bieden en het aanpassen van de verordening, kan minder geld uitgegeven worden aan maatwerk-/ individuele voorzieningen omdat meer hulp een algemene voorziening wordt. Kampen staat nu aan het begin van de ontwikkeling naar deze teams op het jeugd domein. Het is van cruciaal belang om hierin goed samen te werken met belangrijke partijen in de sociale basis (zowel formeel als informeel).

Belangrijk is ook om deze verandering meer te laten zijn dan een verandering op papier: dat de hulp die nu een 'maatwerkvoorziening' is straks dezelfde hulp is, maar dan via een 'algemene voorziening'. Het volgende fragment illustreert dat goed:

“ *Waar we in de sociale basis kunnen stellen dat er een logische relatie is tussen investeringen in de sociale basis en het dempen van stijgende zorgkosten, kunnen voor de beweging van maatwerk naar [algemene voorzieningen] stellen dat deze simpelweg is af te dwingen door inkoop- en contracteringskeuzes. Aanbieders worden (langjarig) gecontracteerd om brede hulpverlening in te zetten binnen een lumpsum budget, waarbij ondersteuning die 'maatwerk' (geïndiceerd) was, nu 'algemeen' is (indicatieloos). De aanname is dat de cultuurverandering naar het collectiever werken, dan vanzelf volgt (want doorgaan op de huidige werkwijze past niet binnen het lumpsum budget). In hoeverre dit echt gebeurt, is op dit moment niet goed te volgen. Het is aannemelijk dat er meer nodig is voor een cultuurverandering dan simpelweg een beperkend budget.* ”^[45]

45 Britt, Kwakernaak, Van de Werfhorst, De sociale basis en de houdbaarheid van de Wmo, 2024, p38.

Naast de opdrachtformulering is het dus nodig om bewust in te zetten op de cultuurverandering bij uitvoerende professionals (in 1^e- en 2^e-lijn), en op het dialoog met inwoners, en andere (maatschappelijke) partijen (waaronder onderwijs, huisartsen, de Jgz).

Aanvullend hierop: vanuit verschillende kanten lijkt het erop dat de IZA tafels vooral zorgen dat zorgprofessionals, met een zorg-mindset, zich op de sociale basis richten.^[46] Het is goed om alert te zijn dat deze zorgpartijen niet het werk proberen over te nemen van welzijnsprofessionals (die echt vanuit een andere blik werken), maar wel met ze samenwerken en aansluiten waar nodig bij wat welzijns professionals al hebben georganiseerd. Zorgprofessionals betaald uit de Wmo, jeugdwet of Zvw hetzelfde werk laten doen, maar dan gefinancierd vanuit de sociale basis is dan ook niet de oplossing. Sociaal werkers opgeleid om collectief te werken, met ervaring in samenlevingsopbouw, werken echter anders. Net zoals hierboven benoemd is er dus meer nodig dat budgetten verschuiven, het gaat ook om meer aandacht voor professionals die anders werken.

Maak een sterkere verbinding met de opdracht aan Jeugdhulp en Wmo, ze hebben elkaar nodig (waarbij het soms 'en-en' is en niet 'of-of')

In aanvulling op de vorige alinea's, is het belangrijk om samenwerking tussen organisaties werkend vanuit verschillende wettelijke kaders makkelijker te maken.

De opdrachtverlening en subsidie (als die wordt aangehouden als inkoopvorm voor de sociale basis) moeten het op z'n minst mogelijk maken dat partijen gefinancierd vanuit Wmo en Jeugdwet goed samen kunnen werken met (formele en informele) partijen uit de sociale basis. Nog beter is het als het aantrekkelijk gemaakt wordt om in de samenwerking met elkaar te intensiveren.

De kracht van de sociale basis is juist dat het integraal door alle wetten heen loopt. Dus waak ervoor om de subsidie als een soort 'afbakening' te zien. Met andere woorden: De sociale basis en 'maatwerk-/ individuele voorzieningen' sluiten elkaar niet uit. Het is meestal niet 'of-of,' maar in de praktijk eerder juist 'en-en'.

46 Het Sociaal domein zit onvoldoende als perspectief aan tafel bij de IZA tafels, (zie Samen werken aan zorg en welzijn, mid-term review van het Integraal Zorgakkoord), en al bestaande netwerken komen onder druk te staan (zie Peeters et al, 'Wie, wat, waar? De invloed van het Integraal Zorgakkoord op bestaande regionale netwerken in de zorg' TSG, 2024).

Het is het serieus overwegen waard om te zoeken naar financierings- en opdrachtvormen die **mogelijk maken dat partijen vanuit een gezamenlijk budget kijken wat nodig is en wie het beste toegerust is om dat op te pakken.** (Om dit te kunnen doen is de eerder genoemde concretiseren van de ambitie en maatschappelijke resultaten van belang).

Dit raakt ook aan het volgend punt: organisaties geven in de gesprekken aan graag te werken vanuit een meer holistische blik. Het subsidiëren van 'activiteiten' leidt tot veel aanvragen en veel verantwoording. Terwijl, zoals een vertegenwoordiger van een organisatie mooi zegt; *'mensen en hun problemen zijn niet op te knippen in losse plakjes waar je losse activiteiten voor inzet'*.

Onderzoek met elkaar hoe te werken met een brede opdracht met ruimte om, vanuit een gezamenlijke visie, te doen wat nodig is om bij te dragen aan een concreet geformuleerde ambitie. Waarbij de opdracht en middelen daarvoor samenwerking met elkaar enerzijds mogelijk maken (meer ruimte om naar eigen inzicht in overleg taken te verdelen) en tegelijkertijd ook wat dwingend zijn tot meer samenwerken met elkaar. Doordat je het met elkaar binnen dat budget moet redden, stimuleer je dat partijen kijken naar de inhoudelijke kerntaken waar ze het beste in zijn, en dingen die verder weg van ze staan, makkelijker aan anderen kunnen overlaten.

Investeren in ruimten en plekken is (ook) een belangrijke manier om de sociale basis te versterken

Zoals eerder benoemd is het financieren van activiteiten (via subsidies of anderszins) slechts één manier om als gemeente de sociale basis te versterken. Accommodatiebeleid en ruimtelijk beleid zijn belangrijke manieren waarop de gemeente de sociale basis kan versterken (of natuurlijk, onbedoeld kan belemmeren).

'Beschikbaarheid Van Ruimte & Plekken' is een van de 10 bouwstenen voor een sterkere sociale basis benoemd in *'De sociale basis versterken, investeren in de toekomst, Verandertheorie en bouwstenen voor overheden en maatschappelijke partners'*^[47] Een publicatie in co-creatie gemaakt met onder andere de VNG, Nationale Jeugdcoalitie, VWS, Sociaal Werk Nederland, LSA Bewoners, MantelzorgNL en Movisie.

47 Britt, Van den Bosch, et al, De sociale basis versterken, investeren in de toekomst, Verandertheorie en bouwstenen voor overheden en maatschappelijke partners (2024), p31.

In essentie komt het er op neer dat voldoende en aantrekkelijke ruimten en plekken voor ontmoeting cruciaal zijn. Het zorgen voor (meer en betere) ruimte en plekken kan via:

1. Aantrekkelijke accommodaties in de openbare ruimte die zo ingericht zijn dat er meer (toevallige) ontmoetingen kunnen plaatsvinden én die ruimte voor iedereen toegankelijk, veilig en bereikbaar is.
2. Investeer in meer uitnodigende plekken, zowel binnen als buiten.
3. Zorg voor minder regels en regeldruk voor het creëren, gebruiken en beheren van plekken.
4. Maak het mogelijk dat partijen gebruik kunnen maken van elkaars ruimtes en elkaar (helpen) ze te beheren. Dit draagt bij aan elkaar kennen (als betaalde krachten, vrijwilligers en inwoners).
5. Maak mogelijk dat inwoners plekken in zelfbeheer hebben.

Dit draagt direct bij aan meerdere deelambities voor de sociale basis die bovengenoemde partijen met elkaar hebben vastgesteld tijdens dat traject: A) ontspanning en plezier, B) ontmoeting en erbij horen, C) ontplooiing, zingeving en (zelf)vertrouwen. En draagt indirect bij aan: D) het (kunnen) bieden van ondersteuning, hulp en zorg (formeel en informeel). En E) eigenaarschap, zeggenschap en eigen regie. Allen belangrijke onderdelen van een sterke sociale basis.

Meer richting geven in het schrijven van verantwoordingsrapportages

De formele kanten van de inzet in de sociale basis (de subsidie-eisen, de aanvragen, de verantwoordingsrapportages op papier en de beoordeling daarvan) zijn niet alles en maken maar een deel uit van het hele proces. Maar zij kunnen wel efficiënter en tegelijkertijd waardevollere informatie opleveren.

De eisen voor de verantwoordingsrapportages zijn op dit moment erg algemeen. Het is mooi dat er in de formats voor de aanvragen door de gemeente slagen zijn gemaakt om het eenvoudiger en duidelijker te maken voor inschrijvers. In het opstellen van verantwoordingsrapportages kan deze slag ook meer gemaakt worden.

Wij ervaren in algemene zin dat het in de huidige verantwoordingsrapportages vaak zoeken is naar de belangrijkste informatie. Proces, werkwijze en resultaat lopen te vaak door elkaar heen. Waardevolle informatie kan hierdoor makkelijker over het hoofd worden gezien.

Wij adviseren daarom te werken met een strakker en sturend format voor de verantwoordingsrapportages: Om partijen meer handvatten te bieden in het schrijven, en om het voor de lezer makkelijker te maken te zien wat er nu gedaan en bereikt is. Dit kan helpen op verschillende vlakken:

- Een goed format werkt niet beperkend, maar helpt de schrijver zich focussen, wat uiteindelijk tijd scheelt. Niet alleen voor de lezer, maar juist ook voor de schrijver!
- Het format moet concreet en gedetailleerd zijn. Losstaande vragen als 'wat heb je bereikt?' of 'wat heeft de samenwerking opgeleverd?' blijken te vaag voor veel schrijvers.
- Het format dient te stimuleren dat schrijvers laten zien hoe zij zien dat iets (al dan niet) is bereikt. Hoe zij dit zien, kan heel divers zijn (en in die zin moet het format geen beperkingen opleggen).
- Voor de schrijvers die meer willen uitweiden over procesvoortgang enzovoorts, dient er ruimte te zijn. Maar dit volgt dan bijvoorbeeld als laatste onderdeel van de rapportage, en is facultatief (niet verplicht).

1.3.3. Voorbeeld / voorstel format voor eindverantwoording subsidieregeling versterken sociale basis

Dit format heeft de volgende onderdelen:

- Tips bij het invullen.
- Korte achtergrond van doelen en acties.
- Beoogde resultaten, en resultaten tot nu toe. Wat heb je bereikt? Waar zie je dit aan? Hoe verhoudt wat (tot nu toe) bereikt is met jouw verwachtingen?
- Aanvullingen die je wil vertellen over het proces. (niet verplicht)
- Hoe nu verder? (niet verplicht)

Tips bij het invullen

- Wees kort en bondig.
- Volg de onderstaande indeling.
- NB; als jouw project bestaat uit verschillende soorten acties en verschillende doelen, let er dan op dat dingen niet door elkaar heen lopen, en dat duidelijk is wat bij wat hoort.

Korte achtergrond van doelen en acties

Vertel heel kort:

- A. Wat het belangrijkste doel is/de doelen zijn die je met het project wilde bereiken?
- B. Welke activiteiten je hebt ondernomen om deze doelen te bereiken? Dit zodat de lezer in één oogopslag goed begrijpt waar de rest van deze rapportage over gaat. Houdt het zo kort mogelijk. Als de lezer alle details wil weten, kan deze de aanvraag erbij zoeken.
- C. Waarom het aannemelijk is dat deze activiteiten bijdragen aan de doelen van jouw project, en hiermee de hogere doelen waar de subsidie aan bijdraagt?

Beoogde resultaten, en resultaten en effecten tot nu toe. Wat heb je bereikt? Waar zie je dit aan? Hoe verhoudt wat (tot nu toe) bereikt is met jouw verwachtingen?

D. Outputs

- Welke tastbare, telbare resultaten zijn (tot nu toe) bereikt? [Dit zijn outputs]
- Vertel hoe dit zich verhoudt tot de verwachtingen? Is het meer of minder dan gehoopt/verwacht?

E. Effecten

- Welke effecten zijn (tot nu toe) bereikt? Met andere woorden, wat brengt jouw project/de activiteiten daarbinnen teweeg bij mensen? Welk verschil hebben de activiteiten gemaakt? [Dit zijn outcomes]
NB: Noem ook **bij wie** deze effecten bereikt zijn. Vaak zijn projecten niet alleen positief voor deelnemers, maar ook voor vrijwilligers en betrokken professionals. Vergeet deze niet!
- Waar zie je dit aan? Het is belangrijk dat je laat zien waar je deze effecten aan ziet. Geef dus niet alleen aan **dát** je iets hebt bereikt, maar ook **wáár** je dat aan kan zien. (Dit kan op verschillende manieren).
- Vertel hoe dit zich verhoudt tot de verwachtingen? Is het meer of minder dan gehoopt/verwacht?

Aanvullingen die je wil vertellen over het proces (niet verplicht)

- F. Zijn er grote veranderingen in het project geweest ten opzichte van het plan? Zo ja, mag je kort uitleggen wat deze zijn, en waarom keuzes om het anders te doen zijn gemaakt.

Hoe nu verder? (niet verplicht)

Zetten jullie zelf en/of anderen het project voort? Zijn er lessen uit dit project die je meeneemt in jouw breder dagelijks werk?

- G. Wat zijn de belangrijkste lessen die je geleerd heeft in deze activiteit? En hoe neem je deze geleerde lessen mee naar de toekomst toe?
- H. Heb jij nog suggesties voor de gemeente naar aanleiding van (de subsidie voor) dit project?

2 Eerste aanzet kader voor verder volgen en leren in de sociale basis

Gevraagd is een kader te helpen ontwikkelen voor het periodiek meten van de effectiviteit van (beleidsmaatregelen binnen) de sociale basis.

Dit kader moet zich richten op zowel korte- als lange termijn resultaten, zoals: de vermindering van zorgvraag, de toename van zelfredzaamheid en de versterking van sociale netwerken.

Hiermee hangt samen het in kaart brengen welke data relevant zijn voor het meten van de effectiviteit van beleid binnen de sociale basis. En hiermee bijdragen aan de ontwikkeling een set van meetbare indicatoren die de impact van beleid binnen de sociale basis kunnen meten, zoals verbeteringen in welzijn en gezondheid, vermindering van zorgkosten of het aantal tijdig geïdentificeerde hulpvragen.

Het komen tot dit kader is slechts de eerste stap. Het verder uitwerken hiervan tot een gedragen monitorplan voor de sociale basis dient te gebeuren samen met belanghebbenden binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.

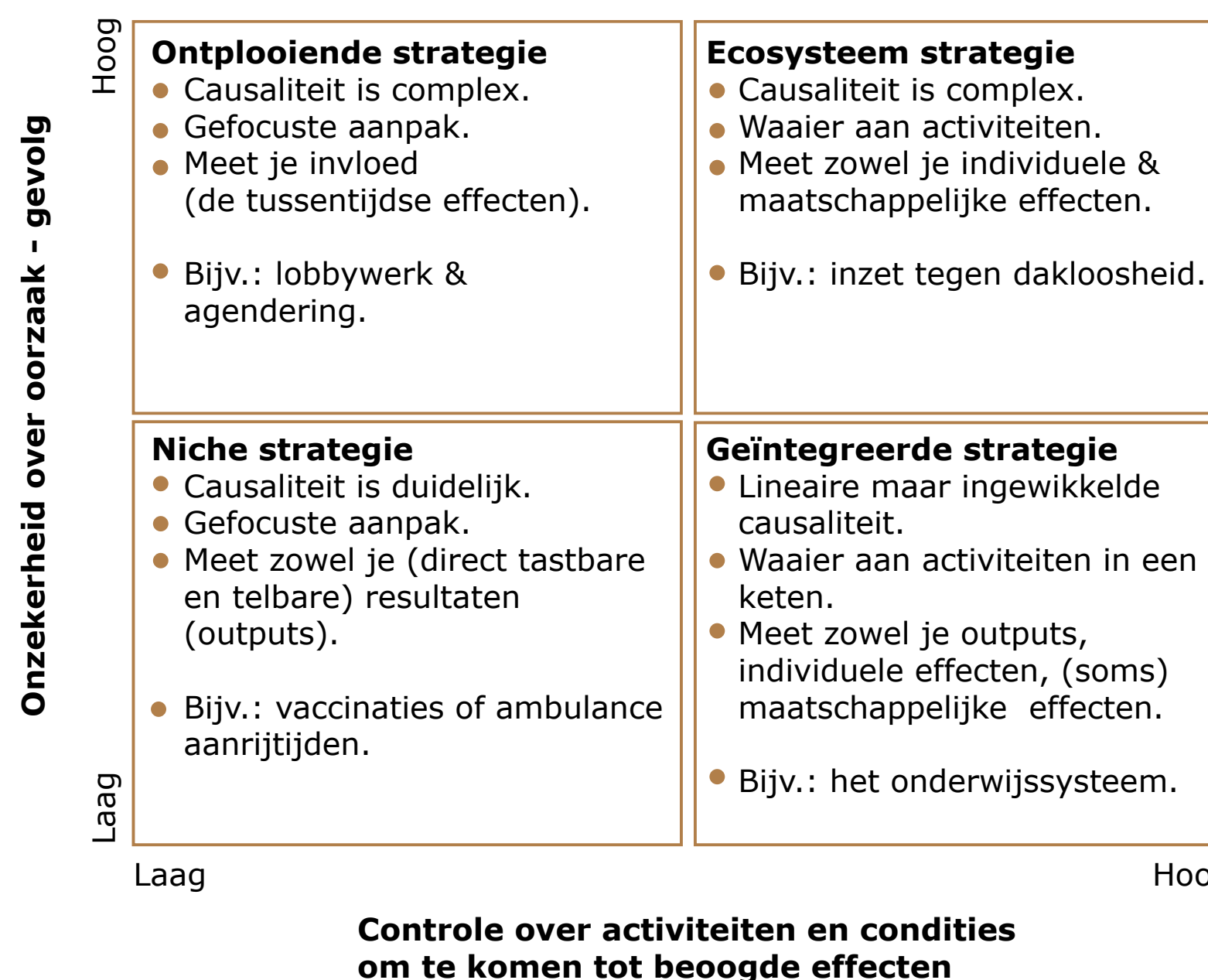
2.1. Ander denkkader over passende verantwoording

Allereerst vraagt het volgen van wat er gebeurt in de sociale basis en in hoeverre het gemeentelijk beleid hierop van invloed is een andere manier van denken over wat passende en betekenisvolle verantwoording is.

2.1.1. Je opereert als gemeente in een ecosysteem die niet maakbaar is en waarin je wil proberen te orkestreren

Als breder denkkader hoe naar samen leren, sturen en verantwoorden te kijken hanteer ik het *Contingency framework for social performance* ontwikkeld door Alnoor Ebrahim.^[48] Dit model helpt in het samen kiezen van een strategie voor het formuleren van een aanpak en het in beeld brengen van resultaten en effecten. De kern hiervan is het begrijpen dat elk type interventie een eigen strategie vraagt om de resultaten en effecten inzichtelijk te maken. En dat, afhankelijk van de context, je niet dezelfde verantwoording kan vragen van betrokkenen.

Figuur 2. *Contingency framework for social performance* ontwikkeld door Alnoor Ebrahim

48 Alnoor Ebrahim, 'Measuring social change, Performance and Accountability in a Complex World' (2019).

Het vertrekpunt is de idealiter wederzijds ondersteunende relatie tussen de gemeente en maatschappelijke partners.^[49] Dit betekent dat de gemeente haar waarden en doelen op dit vlak expliciet moet maken. En dat sociale professionals zelf met heldere en onderbouwde voorstellen moeten komen.

De sociaal maatschappelijke opgaven in het brede sociaal domein waar gemeenten voor staan past het meest bij de 'ecosysteem strategie', waarbij een partij een orkestrerende en faciliterende rol vervult. Hoewel deze rollen zeker niet eenvoudig zijn, zijn het rollen die gemeenten steeds meer (willen) uitvoeren.

Omdat gemeenten ook andere rollen blijven vervullen, die soms vanuit hun eigen rationaliteit een andere insteek hebben dan een dergelijke orkestrerende rol, vraagt dat alertheid en de bereidheid om hier steeds over in gesprek te gaan en op te reflecteren.

Binnen dit ecosysteem draait het om het stimuleren van samenwerking en verbindingen. **Vanuit gedeelde kernwaarden samen toewerken naar concreet geformuleerde maatschappelijke doelen.** Waarbij partijen goed begrijpen en duidelijk kunnen maken dat zij bijdragen aan dit doel, zonder dat zij moeten 'bewijzen' hoe groot hun aandeel precies is. Dit vraagt ook om het kritisch en bewust zijn ten aanzien van de prikkels die je (bewust of onbewust) meegeeft aan organisaties door middel van inkoopvoorwaarden en bekostiging.

2.1.2. Kijk vooral naar 'is het plausibel dat dit bijdraagt' en versmal het niet tot 'bewijs dat...'

Hoewel het goed is om, via een concreet geformuleerde ambitie met concrete bijpassende maatschappelijke resultaten, duidelijker te maken wat de prioriteit heeft en waarom (bijvoorbeeld het proberen te dempen van toekomstige uitgaven aan individuele Wmo- en Jeugdvoorzieningen) is het belangrijk ruimte te laten voor activiteiten waarvan het zeer plausibel is dat ze de kans vergroten op verhoogd welzijn (en hiermee indirect op minder zorgkosten).

De gezondheid en het welzijn van inwoners is niet een individuele keuze. Daar is meer dan genoeg wetenschappelijk bewijs voor. Gezondheid wordt voor het grootste gedeelte bepaald door factoren buiten het zorgdomein. '(Mental) Health and equity in all policies'^[50] is nodig als basis^[51], wat betekent dat het blijven investeren in activiteiten die ontmoeting, beweging, onderling begrip en zelfontplooiing stimuleren de moeite waard is. Ondanks dat niet te 'bewijzen' is dat deze activiteiten bijdragen aan het beperken van de instroom in de Wmo en Jeugdwet.

Het versmallen van de steun tot initiatieven die zowel direct als 'bewijsbaar' instroom in maatwerkvoorzieningen dempen brengt een groot risico met zich mee. Veel activiteiten die een waardevolle basis leggen waar weer anderen op kunnen voortbouwen verdwijnen dan.

Wij adviseren daarom in toekomstige subsidies (en/of opdrachten) de tekst in artikel 7.2j te wijzigen. Van 'de resultaten en effecten zijn voldoende meetbaar en aantoonbaar' naar iets in de trant van: 'het is op basis van de huidige ervarings-, professionele- en/of wetenschappelijke kennis plausibel dat de activiteit bijdraagt aan de beoogde effecten'.

In het (samen) kijken naar 'waarom is het plausibel dat wat wij doen bijdraagt aan...' is het belangrijk om niet te veel denkstappen te vragen aan de mensen die de activiteiten ondernemen. Met andere woorden, wees voorzichtig met het te veel willen doorredeneren en het stapelen van mogelijke effecten en neveneffecten. Veel initiatieven komen immers voort uit mensen die dingen willen doen, vanuit een bepaalde intrinsieke betrokkenheid. Wel kan je (als gemeente of organisatie) in gesprekken een setting creëren waarin het leuk en interessant is om te praten over de waarde van wat ze doen en samen reflecteren op het werk.

---

49 Een relatie waar tegelijkertijd altijd een bepaalde ongelijkheid / afhankelijkheid in zit. Immers, de gemeente financiert.

---

50 In het Nederlands ook wel 'Integraal gezondheidsbeleid' genoemd, waarbij 'equity' in deze context concreet betekent dat zorg in gelijke mate beschikbaar en toegankelijk dient te zijn voor iedereen die zorg nodig heeft.

51 Kruijswijk, Gezondheidswinst vanuit het sociaal domein, Kennis en inzichten voor beleidsmakers, (2024).

Samen dit gesprek voeren vraagt ook om een andere relatie onderling (tussen accounthouders onderling en tussen gemeente en organisaties). Als het lukt om te zorgen dat investeringen in werkwijzen/inspanningen waarvan het zeer aannemelijk, goed onderbouwd, of bewezen is dat ze werken, niet telkens ter discussie worden gesteld, dan is er meer ruimte om met elkaar meer focus te leggen op de onderbouwing 'hoe doe ik dit en waarom denken we dat dit werkt'? Zodat partijen niet meer keer op keer hoeven te bewijzen waarom bijvoorbeeld ontmoeting en verbinding op thema's die van mensen van belang zijn, goed is voor hun welzijn. Zij kunnen zich daarentegen meer richten op 'waarom is de manier waarop ik het doe / het organiseer goed of helpend'. En 'wat heb ik nodig om dit goed te doen / dit goed te organiseren'. Dit gesprek is weer nodig om met elkaar te leren.

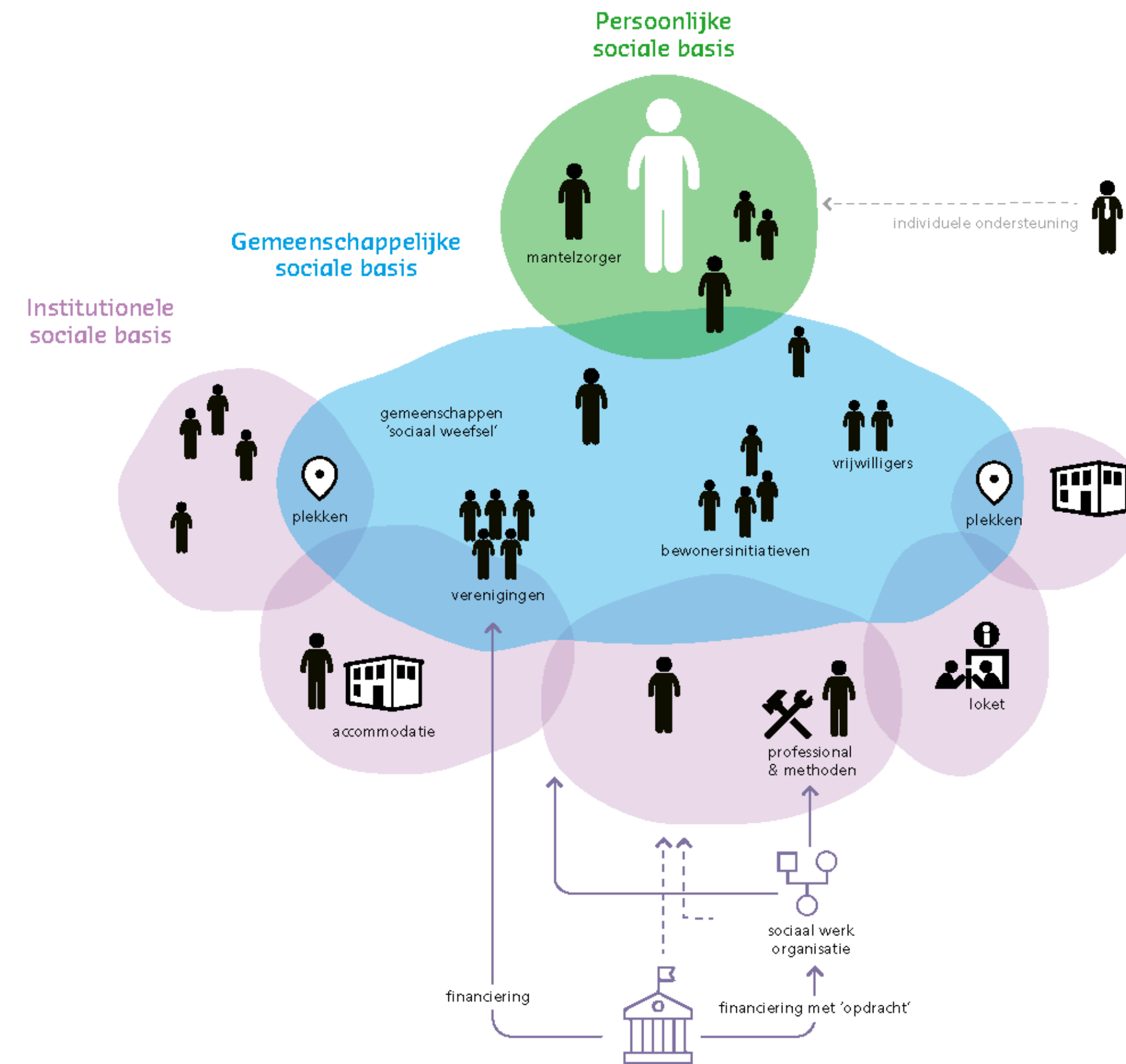
Want het moet natuurlijk nog steeds mogelijk zijn om fouten te maken en te leren van fouten. Een verandertheorie komt soms wat lineair of wetmatig over. Dat is het niet. Er moet ruimte zijn om dingen te proberen, maar je moet wel kunnen uitleggen 'waarom probeer ik het op deze manier'. Dit heb je immers ook nodig om te reflecteren op onverwachte uitkomsten. (Waarom gaan dingen niet zoals we hadden verwacht, waar zit dat hem in?).

Dit punt komt terug in de voorgestelde vier sporen voor informatie (§ 2.3).

2.2. Scherpere krijgen in 'waar heb je het met elkaar over' en welke verwachtingen hebben we van de sociale basis in Kampen

Voor dit denkkader helpt het dus om concreter te formuleren waar gemeente en organisaties het over hebben met elkaar (wat is die sterke sociale basis?) en welke rollen en verwachtingen er over en weer er zijn. Een mogelijk helpend middel hiertoe is het 'Gespreksmodel Sociale basis'. Deze is vrij beschikbaar^[52] en onder begeleiding van een (ervaren) gespreksleider goed te doen.

Figuur 3. Gespreksmodel Sociale basis

Het met elkaar praten over verwachtingen, geeft ook ruimte om expliciet van gedachten te wisselen over vragen als 'waar zie ik de grootste waarde voor opbouwwerkers?' 'In welke wijken en/of gericht op welke doelgroepen?' 'Waar geven we meer ruimte aan (actieve) inwoners zelf (en waarom)?' 'Waar zien we de grootste meerwaarde voor betaalde krachten (en waarom)?' 'Welke rol vervullen geloofsgemeenschappen?' Enzovoorts.

52 <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/gespreksmodel-sociale-basis/> of <https://anderzoek.nl/bouwen/gespreksmodel-sociale-basis/> of <https://www.movisie.nl/publicatie/wat-rekenen-we-wel-tot-sociale-basis-wat-niet>

Dit is nodig om de afweging te maken (zowel politiek, als in het beoordelen van verschillende aanvragen ten opzichte van elkaar) wat prioriteit te geven.

2.3. Vier sporen voor betekenisvolle informatie

Voor het volgen hoe de sociale basis zich ontwikkelt, hoe dat zich verhoudt tot de beleidsdoelen en op welke wijze de gemeentelijke (en andere) inzet daaraan bijdraagt stellen wij vier sporen voor:

1. Tellen: cijfers als informatiebron.
2. Vertellen: verhalen als informatiebron.
3. Bezoeken en ervaren: zelf op bezoek gaan en meemaken als informatiebron.
4. Verklaren: gezamenlijk dialoog als informatiebron.

Wij lichten hieronder de sporen kort toe en geef voorbeelden van welke informatie relevant is per spoor.

2.3.1. Tellen: cijfers als informatiebron

Het spoor 'Tellen' bevat de kwantitatieve informatie die je wilt volgen. Dit betreft kwantitatieve informatie die frequent te verzamelen is, en een directe relatie heeft met de inspanningen/inzet. En het betreft ook kwantitatieve informatie die minder frequent verschijnt en waarbij de relatie met de inspanningen indirecter is. Het spoor 'tellen' geeft vooral antwoorden op vragen als:

- Wat verandert er in de gemeente?
- Wat zetten we in?
- Welke gebieden vragen extra aandacht?

Relevante bronnen die frequent zijn op te halen en waar de link met de inspanning redelijk direct is zijn bijvoorbeeld:

Laagdrempelige vragenlijsten onder deelnemers/bezoekers (kwantitatief)

- Het gaat hier niet om ellenlange vragenlijsten; laagdrempeligheid is het uitgangspunt. Vaak zijn drie vragen of stellingen met keuze uit smileys al genoeg. Denk aan vragen/stellingen als:
  - Ik had/heb er wat aan. Ik vond het nuttig. Et cetera.
  - Deze vragen kunnen dienen als een basisset, die uiteraard aan te vullen is met vragen van de facilitator van de activiteit zelf, met wat die zelf wil weten om de activiteit beter te maken.

- Het is belangrijk te realiseren dat dit voor veel (soorten) activiteiten bruikbaar zal zijn, maar niet voor alles. De weloverwogen inschatting in hoeverre dit passend is, ligt bij de initiatiefnemers zelf.

1	Ik ben tevreden over het aanbod/de hulp/de activiteit die ik heb gekregen.	
2	Het aanbod/de hulp/de activiteit heeft mij geholpen.	
3	Het aanbod/de hulp/de activiteit paste bij wat ik nodig had.	
4	Ik voelde me op mijn gemak om vragen te stellen.	
5	Er werd naar mij geluisterd.	
6	Heeft u nog tips, tops of andere opmerkingen over de activiteit?	

Inschatting van aantal betrokken vrijwilligers

- Onderdeel van de verantwoording (naast inhoud en financiën) kan ook zijn het vragen van een inschatting van het aantal betrokken vrijwilligers bij een activiteit. Hier dient een inschatting voldoende te zijn. Vrijwilligers komen en gaan en soms is de lijn dun tussen een vrijwilliger (die geregistreerd is en bijvoorbeeld ook een VOT heeft moeten aanvragen) en een actieve bewoner die meehelpt met iets. De geest van dit punt is een indruk krijgen van het aantal betrokken inwoners. Wees bewust dat dit maar een stukje van de puzzel is. Voor sommige initiatieven is het vooral werken met betaalde krachten logisch. Voor anderen is het logisch om meer vrijwillige inzet te hebben. Er is geen 'goed' of 'fout'.

Bezoekersaantallen op hoofdlijnen.

- Bezoekers-/deelnemersaantallen zeggen (net als het aantal betrokken vrijwilligers) niet alles. Ze zijn wel een deel van het verhaal en daarom ook belangrijk om mee te nemen.
- Accepteer als gemeente ook hierbij een inschatting van het aantal 'unieke bezoekers' en verminder hiermee de administratiedruk en registratielast voor vrijwilligers en betaalde krachten. Daarnaast kan het juist erg waardevol zijn dat bepaalde mensen vaak (terug) komen naar bepaalde activiteiten of plekken. Dat kan erop duiden dat het voor hen erg waardevol is. Bekijk kwaliteit en kwantiteit dus in samenhang.

Relevante bronnen die minder frequent zijn op te halen en een indirecte relatie hebben met inzet zijn bijvoorbeeld:

Inwonersenquêtes

- Via inwonersenquêtes is inzicht te verkrijgen in indicatoren als de **schaalscore sociale cohesie**.^[53] Die geeft informatie over in hoeverre mensen zich thuis voelen in de buurt. Vaak kunnen gemeenten zelf vragen (laten) toevoegen aan inwonersenquêtes, mocht hier behoefte aan zijn. Mocht het niet al zijn opgenomen in de inwonersenquête, dan is het vragen naar **voldoende voorzieningen voor ontmoeting en ontspanning** het overwegen waard om toe te voegen.
- GGD-gezondheidsmonitor.
- De GGD voert periodiek verschillende monitors uit onder jongeren, jongvolwassenen en volwassenen. Vaak zijn de steekproeven uit te breiden in overleg met de GGD zodat er stevigere conclusies getrokken kunnen worden op gemeente-, wijk- of kernniveau.

Binnen de verschillende monitors zijn minimaal de indicatoren nuttig uit de hoofdstukken 'Meedoen', 'Kwaliteit van Leven' en 'Zingeving' (uit de Gezondheidsmonitor volwassenen). En 'Mentaal welbevinden', 'Stress en prestatiedruk', 'Beschermdere factoren en vertrouwen in de toekomst' en 'Bewegen en sporten' (uit de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen).

Eventueel kan je als gemeente breder kijken, bijvoorbeeld naar 'Gezonde leefomgeving'.

Aanvragen Wmo-, Jeugdwet- en Inkomensondersteuning

De aantallen aanvragen voor ondersteuning vanuit de Wmo, Jeugdwet of Inkomensondersteuning zijn goed om te blijven volgen, mits je realiseert dat er veel factoren van op invloed zijn, die buiten de (beïnvloedingssfeer van de) sociale basis liggen. Dit zijn gegevens die je sowieso wil blijven volgen in het kader van de ontwikkelingen van het jeugdteam, en de (toekomstige) veranderingen in de Wmo.^[54]

2.3.2. Vertellen: verhalen als informatiebron

Bij het spoor 'Vertellen' gaat het om de ervaringsinformatie van deelnemers, vrijwilligers, 'relevante derden'^[55] en betaalde krachten. Wat zien zij gebeuren bij mensen? Wat betekent het deelnemen voor hen? Wat betekent de vrijwillige inzet voor hen? Wat betekent de hulp voor hen? (En dit allemaal in relatie tot wat het doel was van het initiatief).

Deze ervaringsinformatie kan individuele verhalen zijn, maar ook collectieve verhalen: Wat betekent (de inzet vanuit) de sociale basis voor de buurt? Voor de groep? Voor de verbinding tussen mensen? Deze verhalen mogen vormvrij zijn en kunnen op verschillende manieren worden opgehaald:

- A. Rechtstreeks vragen (via een interview, een groepsgesprek, etc.)
- B. Het zelf laten beschrijven (Storytelling, zelfrapport, etc.)
- C. Ervaringen verbeelden (via foto's, tekeningen, video's, vlogs, etc.)

Als houvast voor *wat* je uitvraagt kan het voorgestelde format voor de eindverantwoording dienen. (Zie § 1.3.3) De kern is het achterhalen van **wat brengen de activiteiten teweeg bij mensen?**

2.3.3. Bezoeken en ervaren: zelf op bezoek gaan en meemaken als informatiebron

Bij het spoor 'Bezoeken en ervaren' bedoelen wij het bezoeken en ervaren *door diegenen die willen monitoren*, niet de ervaringen van bijvoorbeeld deelnemers (hierboven omschreven). Het zelf meemaken en ervaren is, juist in de sociale basis waar mogelijkheden tot meten beperkt zijn, helpend in het opbouwen vertrouwen en begrip over wat er echt gebeurt. Hier bedoelen wij niet mee dat er een presentatie aan een delegatie wordt gegeven, maar meer deelnemen en observeren (echt meemaken) vanuit opdracht interesse en nieuwsgierigheid (niet vanuit controle). Denk aan locatiebezoeken door bijvoorbeeld raadsleden, accounthouders, beleidsmedewerkers en bestuurders. (Doe een dagdeel mee!) En/of bijvoorbeeld een soort *tour de Sociale Basis*: een jaarlijkse fietstocht door de gemeente langs initiatieven in sociale basis.

53 <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/01/tevredener-met-het-leven-bij-sterkere-binding-met-buurt/sociale-cohesie--binding-met-de-buurt-->

54 Zie bijvoorbeeld de inspanningsverplichting die voortvloeit uit de VNG publicatie 'Richtinggevend kader voor toegang, lokale teams en integrale dienstverlening in het sociaal domein' om te komen tot integralere dienstverlening in het sociaal domein.

55 Dit kunnen naasten zijn van de persoon waar het om gaat, maar ook bijvoorbeeld docenten of andere mensen die een verandering waar kunnen nemen bij iemand.

2.3.4. Verklaren: gezamenlijk dialoog als informatiebron

Bij 'Verklaren' gaat het om het voeren van een gesprekscyclus^[56] met subsidieontvangers in de sociale basis. In deze cyclus alle informatie samenknopen, met elkaar, in dialoog ('hoe dragen we bij aan de sociale basis?'). Immers, elk van bovenstaande sporen geeft slechts zicht op een deel van het geheel. Samen kunnen ze geduid worden en krijgen ze hiermee waarde. Deze duidingsgesprekken helpen ook in het opbouwen van vertrouwen en wederzijds begrip. Niet alleen tussen gemeente en organisaties, maar ook tussen organisaties onderling.

De exacte frequentie en aantal te betrekken partijen zal in overleg moeten worden afgestemd. Wat is frequent genoeg om bij te kunnen sturen met elkaar, maar niet te frequent dat het overbelastend is? Open staan voor partijen die de commitment willen en kunnen maken om deel te nemen is een goed uitgangspunt om mee te starten. Waarbij het van belang is dat partijen die niet (kunnen) deelnemen daar niet nadelige gevolgen van ondervinden.

Overig

Tot slot vier overwegingen die wij willen meegeven:

- Benut voor het beter zicht krijgen op de versterking van de sociale basis ook **kansen met (landelijke) onderwijs- & onderzoekspartners**. Een voorbeeld hiervan is het langlopend onderzoek van de HAN en het Verwey-Jonker Instituut^[57] (mogelijk gemaakt door het Oranjefonds en LSA Bewoners) naar de werkzame elementen in verschillende aanpakken rondom gemeenschapsontwikkeling. Kampen is één van de gemeente waar een wijk is geselecteerd voor dit onderzoek. Dit is maar één voorbeeld van vele (toekomstige) mogelijkheden.
- Het is in deze tijd terecht dat de overheid goed nadenkt en het gesprek voert over 'waar zijn wij verantwoordelijk voor' en 'wat zijn onze kerntaken'. Minstens zo belangrijk is dat de overheid dit gesprek voert *tussen verschillende domeinen* en niet alleen *binnen* het brede sociaal domein. Dit is een lastig (politiek) gesprek, maar wel een die gevoerd moet worden.

- Naast de discussie 'waar zijn wij als (gemeentelijke) overheid van in relatie tot onze inwoners', speelt de discussie 'waar zijn wij als gemeente van in relatie tot andere (zorg)wetten?' Uiteraard vallen de baten van preventie ook buiten het gemeentelijke domein. Zorgkantoren drukken (vanuit schaarste) op aanbieders om 'zo veel mogelijk op te lossen binnen het gemeentelijk domein'. Van de discussie 'wie waar van is' tussen de Wlz en de Wmo en/of Jeugdwet mogen inwoners niet de dupe worden. Uiteindelijk blijven inwoners (ongeacht of ze vanuit de Wlz of de Wmo/Jeugdwet zorg krijgen) gewoon inwoners van de gemeente en hopelijk ook onderdeel van en gemeenschap. Het gesprek over welke zorg en welke financieringsvorm voor die zorg passend is, hoort gevoerd te worden vanuit de inhoud van de hulpvraag en diens context.
- Waak tot slot voor het hanteren van een geromantiseerd beeld van het verleden en wat inwoners toen voor elkaar konden (en wilden) betekenen. En wees bewust dat juist een belangrijk deel van de sociale basis (hier wellicht noaberschap te noemen) komt vanuit intrinsieke motivatie van inwoners zelf en niet omdat de overheid dit van het verwacht. 'Een overheid die van bovenaf aanstuurt op noaberschap roept vragen op. Noaberschap is van oudsher een initiatief van lokale bewoners zelf, waarbij zij zorg voor elkaar dragen en gezamenlijke afspraken maken. Dit staat echter in contrast met een situatie waarin overheden noaberschap min of meer direct opleggen aan hun inwoners. Wel hebben bestuur en recht altijd al een belangrijke rol gespeeld bij het voorkomen van in- en uitsluiting in lokale gemeenschappen.'^[58]

---

56 Het voorstel om te komen tot een gesprekscyclus is niet nieuw. De ambitie hiertoe is ook beschreven in het uitvoeringsplan sociale basis. Op moment van schrijven hebben wij onvoldoende zicht in hoe verre deze ambitie van de grond is gekomen en waarom.

57 Zie <https://www.verwey-jonker.nl/artikel/meerjarig-onderzoek-naar-community-building-van-start/> en <https://www.oranjefonds.nl/sterke-buurtverbinders>

---

58 Van Vulpen, Van der Linde en Van den Berg, Noaberschap, Van historisch noodverband naar hedendaags bindmiddel, (2025) P92.

COLOFON

Auteurs: Drs. A.E. Britt
Illustratie: Getty Images, Azman L
Uitgave: Verwey-Jonker Instituut 2024
Giessenplein 59-C
3522 KE Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-339-1
© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, januari 2025.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.